

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННИКАў БЕЛАРУСІ, КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР, МІНІСТЭРСТВА КІНЕМАТАГРАФІІ БССР І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ КУЛЬТУРНА-АСВЕТНЫХ УСТАНОВ ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР.

№ 34 (734) | Субота, 13 жніўня 1949 года. | Цана 50 кап. | (3 перадавога артыкула „Правды“ ад 7 жніўня 1949 г.)

ЗАКОН НАШАГА ЖЫЦЦЯ

Заўтра спяўняцца тры гады, як Цэнтральны Камітэт нашай партыі вынес сваё гістарычнае рашэнне аб часопісах «Звезда» і «Ленінград».

Рашэнне ЦК ВКП(б) і даклад А. А. Жданова — гэта надзвычайна важныя дакументы — яшчэ і яшчэ раз паказалі, як многа ўвагі і клопату аддаў наша партыя і асобна таварыш Сталін спраце росту і развіццю савецкай літаратуры, як высока падняла партыя значэнне з роллю нашай літаратуры — самай перадавой, самай ідэяльнай і самай праўдзівай літаратуры ў свеце.

Гэтае гістарычнае рашэнне і рашэнні, прынятыя ЦК ВКП(б) аб рабоце Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР, аб беларускіх літаратурных выданнях, з'явіліся баявой праграмай усяго грамадскага жыцця і творчай дзейнасці пісьменнікаў Беларусі.

Аб плённых выніках барацьбы за ажыццяўленне ўказанняў партыі з усёй аскрашонасцю сведчаць значныя творчыя поспехі, якіх дасягнула за апошні час беларуская савецкая літаратура. Кіруючы прынцып партыйнасці, узняў ідэяльна і мастацкай якасці стаў ўмовамі творчага росту пісьменнікаў.

Другі з'езд пісьменнікаў Беларусі падаў творчыя вынікі. Выдабылі пісьменніцкія арганізацыі за рэалізацыю рашэнняў партыі вызначыла шырокі наварот нашай літаратуры да нарэзанага тэм супакоення, да жыцця і працы народа. Значна палепшыў сваю работу Саюз савецкіх пісьменнікаў БССР, наменшылася якасць нашых літаратурных выданняў.

Аднак, і часопісы «Беларусь» і «Полымя», і газета «Літаратура і мастацтва» далёка не задавальняюць ішчэ патрабаванняў нашай грамадскасці, яны роўнасна не выканалі ўказанняў, якія ім дадзены нашай партыяй. Часопісы нават не дасягнулі сістэматычнага своечасовага выхаду, без спашэння. Так, у пачатку жніўня чытачы атрымалі толькі чэрвеньскія нумары «Полымя» і «Беларусь». Намы літаратурныя выданні, у тым ліку газета «Літаратура і мастацтва», ішчэ не сталі баявой трыбунай грамадскай думкі, цэнтрам барацьбы за творчую актывізацыю пісьменнікаў, за разгортванне смелай, прынцыповай большавіцкай крытыкі і самакрытыкі.

Цэнтральны орган партыі — газета «Правда», заклікаючы пісьменнікаў да ўзмацнення барацьбы за ідэяльна і мастацкае майстэрства, вызначае большавіцкую крытыку, як жыццёвы закон развіцця нашай літаратуры. Таварыш Фадзееў, аналізуючы недахопы савецкай літаратуры, ускрытваючы памылкі п'есе «Кар'ера Ваксана» і «Вогненна рака», зазначае, што ў пісьменніцкім асяроддзі да канца ішчэ не з'явіліся пачыненні, прыцягальны і групавы механізм, з'яўляючыся асуджэння пачыненні ЦК ВКП(б) аб часопісах «Звезда» і «Ленінград».

За апошнія гады нашы крытыкі зрабілі вымаганні для разгону буржуазнага нацыяналізма, бюрацрэйскага касмапалітызма, для разгону вяржочных эстэцкіх тэорыяў, для умацнення прынцыпа большавіцкай партыйнасці.

Але гэта толькі пачатак, толькі сям'я першыя, пачас ішчэ вельмі нямасяны і вяржочныя крокі. У беларускай літаратуры крытыка з'яўляецца ўсё яшчэ самым слабым і самым адсталым участкам. Станоўчы літаратурнай крытыкі абавязана пісьменніцкую арганізацыю Беларусі і ў першую чаргу Праўдзены ССР прыняць самай дзейнай і шырокай заахды для ўмацнення гэтага адказнага ўчастка ідэалагічнай барацьбы.

Праўдзены ССР Беларусі мала аддае ўвагі рабоце літаратурных выданняў, не засудоўвае справядлівых рэдакцый і ў прыватнасці, справядлівых і планаў аддзельнай крытыкі і літаратуразнаўства. Гэтыя аддзельныя — найбольш запамінальны і асталяны ў нашых часопісах. Праўдзены ССР ішчэ не правяла арганізуючай і накіруючай ролі ў распрацоўцы надзменных і хваляючых праблем беларускай савецкай літаратуры. На працягу ўжо доўгіх год Саюз пісьменнікаў, Інстытут літаратуры і мовы Акадэміі навук, Дзяржаўнае выдавецтва БССР не прымаюць рэальных захадаў дзеля таго, каб выдаваць асобныя пісьмакі дзешня працы нашых крытыкаў і літаратуразнаўцаў, магнаграфіі аб дзешнях пісьменніках, дзешнях работы аб выдатных творцах літаратуры. Мы ішчэ не сапраўдзілі не дапамагам літаратурным

крытыкам, не заахочваем іх да выканання грунтоўных літаратурных дзешняў. Дзешня нашых крытыкаў абмежавана толькі рэдакцыяй і самае большае — нашым артыкулаў для школьных наўчнікаў і складаннем хрэстаматый.

Сешны ССР па сапраўдзіму ішчэ не ўзначалілі творчую актывізацыю нашых літаратураў. У рабоце сешны слаба ўдзельнічаюць старэйшыя і вядучыя нашы паэты і пісьменнікі. Творчыя пытанні ў рабоце Праўдзены ССР усё ішчэ займаюць меншае месца, чым арганізацыяна-гаспадарчыя пытанні.

Партыя вызначыла ясныя шляхі развіцця нашай літаратуры. У сваёй прамоце на з'ездзе пісьменнікаў сакратар ЦК ВКП(б) тав. Н. І. Гусараў паставіў перад беларускай літаратурай дзешня і сур'ёзныя задачы. Намы пісьменнікі абавязаны ўмяшчыць свой узел у грамадска-палітычным жыцці рэспублікі, паказаць у сваёй творчасці гераічныя спрэчы народа, размах і веліч нашай будаўніцтва, выхыт перадавікоў-наватараў, сапраўдных гераюў эпохі пабудовы камунізма.

Задачы, якія ставяць перад савецкай літаратурай, абавязваюць пісьменнікаў Беларусі ішчэ больш актывізаваць сваю працу, ішчэ больш актывізаваць барацьбу супраць бюспланавасці і бюспартрольнасці ў нашай творчай дзейнасці. Мы можам і абавязаны планавачы развіццё літаратуры гэтак-жа, як пламуоўчы ў нашай краіне ўсё ішчы галіны разумовы працы. Усе нашы сілы і мацьмасы мы павінны накіроўваць на напісанне усё новых і новых твораў, якія з'яўляюцца паказавальнікам стварэння матэрыяльнага фундаменту камунізма, паказавальнікам, як нашы рабочыя, калгаснікі, інтэлігенцыя становяцца перадавымі грамадскімі дзешчымі — гераімі нашых часуў.

Трэба шырай і актыўней прапагандаваць і адлюстроўваць новае аблічча Беларусі, развенчаць адзіную традыцыйную ўдзельніц аб ёй, як краіне «абалот і лясюў», паказаць пудоўны сёнешні дзеш нашай рэспублікі і ішчэ больш велічана і прыгожае заўтра. Пельга раўнадушна ставіцца да таго, што пельга індустрыялізацыі рэспублікі, паказ жыцця і працы нашых рабочых класа не стаў ішчэ надзвычайнай тэмой большасці беларускіх пісьменнікаў. Трэба сказаць, што ў гэтым напрамку ішчэ таксама не адчуваецца жывой ініцыятывы і ролі Саюза пісьменнікаў. Намы літаратура ішчэ не праікалі глыбокім разуменнем, што іменна з рэстам індустрыі, тэхнікі, механізацыі і электрыфікацыі звязаны сёнешні і будучы дзеш нашай рэспублікі, сіла, магутнасць і багасце народа.

Раск, з'яўляючы вач, працы рабочых і ішчэ, до камуністычнаму тупу, наша літаратура паказвае, што праца ва ўзбых сацыялізма — гэта адначасова і будаўніцтва дудоўнага свету чалавека, што праца — гэта радасць, ішчэ, гераізм, доблесць і слава, што чалавек працы — грамадскі дзешч, які апаходзіцца на перадавых нашых барацьбы за камунізм.

У беларускай літаратуры зроблены толькі першыя спрэчы, першыя і даволі ішчэ няўпудоўныя подступы да паказу ролі рабочых класа ў сацыялістычным пераўтварэнні рэспублікі. Грамадскасць па-праву патрабуе і чакае ад нашых пісьменнікаў шырайшай ініцыятывы, творчай смеласці ў вырашэнні гэтай удзельнай і пачаснай тэмы. Чытачы па-праву патрабуюць ад беларускіх пісьменнікаў і лешняй мастацкай якасці іх твораў, літаратурнага майстэрства, жывой і вобразнай мовы. Намы значней змест твора, тым дасканалей павінна быць і яго мастацкая форма.

Мы павінны прынцыпова глыбокай гордасцю за тых абавязкі, якія ўсклаў на нас партыя і асобна таварыш Сталін, як на сваёх верхніх памочнікаў у барацьбе за камунізм. Мы павінны прынцыпова самай высокай адказнасцю за савецкую літаратуру, значэнне і роллю якой у нашым грамадстве выражае і аскрава вызначыла наша партыя.

Чым шырай і глыбей праектарам вострай большавіцкай крытыкі мы асветім усё ўчасткі і вешны нашай дзейнасці, тым больш плённых вынікаў будзе мець беларуская савецкая літаратура.

Крытыка і самакрытыка — закон нашых часуў, закон пельгадзельнай работы кожнага савецкага пісьменніка.

НА МІЖНАРОДНЫ ФЕСТЫВАЛЬ МОЛАДЗІ

Заўтра ў Будапешце адбудзецца Міжнародны фестываль моладзі і студэнтаў. У Міжнародным фестывалі дэмакратычнай моладзі прымуць удзел і прадстаўнікі беларускага мастацтва: заслужаны артыст БССР М. Ворзулеў, салісты опернага тэатра П. Міроніў, Л. Раўнава і студэнтка та курсу Беларускай Дзяржаўнай кансерваторыі Р. Кіздаль.

Па фестывалі М. Ворзулеў выканае арты з опер «Алеся» Я. Ціхонцага і «Кастусь Каліноўскі» Д. Луцка, Р. Кіздаль — беларускія народныя песні. Самісты Беларускага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета В. Міроніў і Л. Раўнава выканаюць сешны з Беларускага балета «Бялыя возера» В. Залатарова.

ВЯСНА РАДЗІМЫ

(Дакументальны каляровы фільм аб першамайскім парадзе ў Маскве)

Гэтыя 60 хвілін, на працягу якіх мы бачым на экране першамайскае свята 1949 года, адлюстраваны пудоўным ішчэннем. Вышчам кожны з нас быў у той урачыстаў у велічым шэсці масквічоў і разам з імі перажываў радасць сустрэчы з родным і любімым правадыром таварышам Сталіным.

Святам вясны і працы называем мы дзень 1 мая. Гімнам гэтай вясне і працы пачынаецца фільм.

Як чайка, лупае ў высокім блакітным небе хуткакрылая стальная птушка, і пад яе крыльямі адрываюцца пудоўныя прасторы нашай вялікай Радзімы. Разам з маем прышла вясна, дзёвосным беласнежным ішчэннем прыбралася сады, багата, шчодрасупаўсцілі кветкі. Вышчам для таго прыгоду і апрагула сваё пудоўнае ўобразне, каб вітаць свабодных прадаўнікоў савецкай зямлі, упрыгожыць іх ішчэлівае свята.

Аб'яктыўна кіноапарата ўсюды ўбачыў пудоўны Першамай у нашай краіне: і на ільдінах далёкай зімоўкі, і ў аўдзе сярэд горных плешы, і ў рыбакім наслыку на Сахаліне, і ў калгасе непарадэку ад Бреста. Усюды ўпарта працяюць, памнажаюць, славу сваёй Айчыны савецкія людзі.

З гімна вясне ўзняўся гімн працы. На станку токара Паўла Выкава з'яўляецца вялізны букет жытых кветак. Яго прынеслі дзешчаты ў цесьце таго, што дзешчы стасанавец наіпрарадні свята завяршыў 18 гадавых норм. Вышчам сама вясна прышла павінаваць аднаго з лепшых будаўнікоў камунізма. Святочную варту яеюць лаўраты Сталінскай праці — брыгадзір электрыфікацыі завода Валынціна Хрысанава, зятыны тэкстыльшчык Аляксандр Чуткіх і многія ішчыя. Хто не ведае гэтых праслаўленых майстроў працы! На іх раўняюцца, у іх вучацца рабочыя ўсёй краіны. Паслядоўнікі Выкава есьць і ў нас на трактарных і радыёзаводе. Брыгады выдатнай якасці імя Аляксандра Чуткіх растуць, множацца на ўсёх прадпрыемствах рэспублікі.

Выдатнымі перамогамі азнаменавалі масквічы прапоўную вясну 1949 года! І ў адказ вясна шчодрас азырала сталіцу сонцам, ярка ўпрыгожыла яе свята кветкамі.

Незабыўнымі фарбамі малое фільм світанне над Масквой, вяснаую раўдну сталеціна. Залатым вобліскам Кремля афарбавана мірнае вэба Радзімы. Дзешчці далёка дымяць трубы заводаў, узнімаюць паліну калгасных палёў трактары. Раўдну прапоўнага дня Радзімы любяцца таварыш Сталін.

Гэты хваляючы момант адлюстраваны мастаком Фёдарам Шурпіным ў карпіне «Раўдну нашай Радзімы». Яна ўдала зліваецца з кадрамі фільма.

І вась бурная, радасная чалавечая вясна заліла вуліцы майскай Масквы. Радаснае зельне, сонца, кумач пераляляся, каб ярчэй і прыгажэй была любімая сталіца.

На Краснай плошчы выстраілася ў чаланы парада войска, а па ўсёх вуліцах лікуе народ, гучаць на розных мовах песні, танцуюць і старыя і маладыя. Рускі, галак змяняюцца грузыскай лезгінкай, якак ўступіла месца беларускаму крыжачку.

Да трыбуны маўзалея ідуць таварышы Молатаў, Малыкоў, Берыя, Варашылаў, Мкіян, Кагановіч, Булагані, Шверык, Касыгін, Суслыў, Пашмаренка, Папоў, Шкіратоў.

На трыбуну ўзімаецца таварыш Сталін. Ён вітаецца са сваімі сартацікамі.

І вась наступнае хвіліна сустрэчы правадыра з воінамі.

Над Краснай плошчай гучаць грамавыя аўаны і ўсхваляваныя вокаўны прывітанні. Яны вітаюць сваё любімае паказавана, бацьку, правадыра, каб кіраўніцтвам якога яны ў цяжкіх баях заваявалі перамогу, адсталі Радзіму і сучаснага будаўніцтва мастацтва і пельгадзельнасці з'яўляліся неўмакі.

Усім вядома, што сучасная буржуазная літаратура, якак выражалеся ідэяна, прышла да поўнага распаду мастацкай формы. Дзе ўжо адішчэннем-касмапалітам выступаць у ролі барацьбы за павышэнне мастацкай якасці савецкай літаратуры!

Па пытаннях сацыялістычнай эстэтыкі ішчунуць указаны нашых настаўнікаў — Маркса, Энгельса, Леніна, Сталіна. На працягу ўсяго нашай літаратурнага развіцця Цэнтральны Камітэт камуністычнай партыі ў сваёх пастановах неадраўна ставіў гэтыя пытанні перад пісьменнікамі.

Аб сусветна-гістарычнай ролі савецкага мастацтва і літаратуры ў мастацкім развіцці чалавечтв добра гаварыў А. А. Жданоў у дакладзе аб часопісах «Звезда» і «Ленінград».

2. Савецкі літаратуразнаўца і крытыкі маглі б вельмі многа зрабіць у развіцці нашых эстэтычных поглядаў, калі б усур'ез займалася крытычным засваеннем і перапрацоўкай вялікіх літаратурных традыцый рускіх рэвалюцыйных дэмакратыяў XIX веку.

Безумоўна, рускія рэвалюцыйныя дэмакраты не маглі дасягнуць таго разумення партыйнасці літаратуры, якак стала пельгадзельнасцю сярэд савецкіх літаратураў дзешчаты распрацоўцы гэтага важнейшага тэарэтычнага пытання Леніным і Сталіным. Але рускія рэвалюцыйныя дэмакраты лешч, чым хто-небудзь ішчы ў мінулым, распрацавалі пытанне аб грамадскім значэнні літаратуры, аб арганізуючай ролі ідэй у мастацкім творы і аб адпаведнасці мастацкай формы зместу, стварыўшы пельгадзельнасцю і пельгадзельнасцю эстэтычную тэорыю.

«Кожны твор мастацтва абавязкова павінен разглядацца ў адноснасці да эпохі, да гістарычнай супакоеннасці, і ў адноснасці да грамадства...», — так вызначыў Вялікі грамадскае месца літаратуры.

«Ад галібы асноўнай ідэй і ад сілы, з якою яна арганізавана ў поўных асобнасці, залежыць больша частка менша мастацкасць рамана», — так разу-

прывесі свабоду многім народам Еўропы і Азіі.

Праходзяць у першамайскім маршы праслаўленыя гераі Савецкай Арміі. Шумяць над стройнымі калонамі баявыя сешчы, якія пранесены па дарогах вайны. Назвы маршыруючых часцей гучаць пельгадзельнасцю аб памачі аб гераічных паходах і подзвігах.

Пад вяснаым сонцам ярка мільгае золата баявых узнагарад доблесных воінаў.

Велічны парада ўзброеных сіл, выразна паказаны на экране, прадэманстравалі магутнасці і непачынасць савецкай краіны — асновы міру і бласквей ва ўсім свеце. Магутную тэхніку ўручыла Радзіма сваёй арміі. Створаная воляй і сілай народа, яна выкілае гонар і захваленне савецкіх людзей.

Пасля парада ўзброеных сіл на Красную плошчу ўступіла народнае шэсце. Лес сешчы калыкаўся наперадзе яго, і высока разваўся на ветры сешчы сталіцы, увечаны ордэнам Леніна.

Патоки святотных калон, якія ішчы ад заводаў, фабрык, інстытутаў, школ, зліліся ў адзінае чалавече мора, аходленае радасцю. Высока над калонамі зіхалелі лічы, пропанты, завадскія маркі, макеты вырабаў. Прапоўна Масква рапартавала любімаму правадыру аб перамогах на фронце праслаўленай пельгадзельнасці.

Ішчы токары, машынабудульнікі, тэкстыльшчыкі, каменшчыкі, прафесары, інжынеры, пісьменнікі. Ішла магутная і слаўная армія працы, якак будзе светлы будынак камунізма.

Імя таварыша Сталіна напісана на ўсёх сешчах першамайскага агляду баявых сіл прапоўных усяго свету.

— Родіму Сталіну ўра!

У нястрыманай радасці і ўзрушаным лікаванні праходзіць сустрэча народа са сваім правадыром.

Лес паднятых рук, гом радасных вокаўлічаў, прывітанніў дэманструюць сілу

вялікай любі нашых народа да таварыша Сталіна.

Кіноапіратары выразна, цёпла адлюстравалі гэту хваляючую карпію. Асабліва хораша і непарадэна пададзены кадры самых юных удзельнікаў дэманстрацыі — дзешці. Убачыўшы Сталіна, іх вочы загароўца невымернай радасцю. Сталін ветліва, дасказа ўсімхаецца ім.

Вось ідзе ў калоне гарманіст. Убачыўшы перадына пельгадзельнасцю ішчуну ігра. Таварыш Сталін заўважае гэта і гэтамі паказвае, каб гарманіст іграў. Музыкант зразумеў правадыра. Ад мошняй радасці ён шырока расцягнуў свой гармонік. Сталін у адказ заапладыраваў.

Гэта дакументальнае сешча выкілае бурнае захваленне глядачоў, салідарных сваімі пачуццямі з ішчэліва ўдзельнікаў дэманстрацыі.

Такіх сешч у фільме шмат, яны падакрэпляюць сілу вялікай любі савецкіх людзей да роднага і любімага Сталіна, глыбокае аднанне народа і правадыра, маральна-палітычнае адзінства савецкага народа, яго з'яднанасці і адданасці большавіцкай партыі.

Высокі дудоўны ўзлёт, гераічна ўсхваляванасць, горды і светлы пачуцці абуджа гэты пудоўны і натхняючы фільм.

М. МІХАЛЕВІЧ.

Ад рэданцы: Зусім незразумела, чаму гэты выключнай важнасці фільм з'явіўся на экраны Мінска толькі ў жніўні, калі ў Маскве ён дэманстравалася ўжо ў пачатку чэрвеня? Чаму кіраўніцтва Мінскай абласной кінофіліялі дэманструе гэты фільм у самым малым кінотэатры «Беларусь» і толькі на ранішніх сешчах? Чаму шэсць месьці глядачоў сталіцы не былі апаветчаны аб выхадзе гэтага фільма на экраны сталіцы прыгожай і добраапраклямай?

Гэтыя-ж пытанні дарэчны паставіць і перад Міністэратвам кінемаграфіі БССР.

Аб літаратурнай і літаратурнай крытыцы

А. Фадзееў

Артыкулы аб п'есах А. Сафронава «Кар'ера Бякетова» і В. Кажуўнікава «Вогненна рака», якія з'явіліся на ішчэ ў нашым друку, маюць вялікае выхавальнае значэнне і для пісьменнікаў і для іх арганізацыі. У гэтых артыкулах правільна ўскрыты буйныя ідэяна-мастацкія недахопы, уадсіянны п'есам А. Сафронава і В. Кажуўнікава.

Звяртаючы на сябе ўвагу тых акаліччэнняў, што гэтыя недахопы не «новыя». Якія галоўнейшыя недахопы ў п'есе А. Сафронава? Перш за ўсё ішчуніцтва, пельгадзельнасць канфікта, на яком пабудавана п'еса. Аўтар недастаткова ведае рэалісмац, якую спрабаваў адлюстравачы. Выкрыццё кар'яеры Бякетова нёсціць вышчавы характар, а не вышчавы характар за асабіліваў нашага грамадскага ладу. У п'есе не паказана грамадскае жыццё нашых прадпрыемстваў. І перш за ўсё не паказана партыйна арганізацыя завода, якак з'яўляецца, як вядома, душой грамадскага жыцця.

У выніку таго, што не паказана ролі партыйнай арганізацыі, ствараецца няправільнае ўяўленне аб узаемаадноснасці маладога паказана (камоноплаў) і старэйшага паказана (партыйнаў, большавікоў) на вытворчасці, ды і воагула ва ўсім нашым жыцці. Гэтая памылка аўтара тым больш недазвалява, што ішчэ зусім надзельна падомага-ж ролу памылка ў рамане «Маладая гвардыя» падрабязна разбіралася на старонках друку і ў арганізацыях пісьменнікаў.

Крытычныя артыкулы аб п'есе А. Сафронава справядліва адзначаюць, што вобраз кар'яеры Бякетова вышчаны лешч, чым вобразы нашых савецкіх людзей.

Няведанне жыцця прывяло да мастацкай няпраўды. А неахайнасць у рабоце тым больш зніжа мастацкую вартасць твору.

У п'есе В. Кажуўнікава таксама перш за ўсё кідаецца ў вочы пельгадзельнасць драматычнага канфікта, яго ішчуніцтва. Даказана, што нават «тэхнічна» праблема, паставіленая ў п'есе, з'яўляецца ўстарэлай. Вобразы рабочых савецкай вытворчасці, якія па задуме аўтара павінны быць асноўнымі вобразамі ў п'есе, пададзены няправільна, ім прысаны рысы, не ўласцівыя перадавым людзям.

Няведанне жыцця прывяло да мастацкай няпраўды. А неахайнасць у рабоце тым больш зніжа мастацкую вартасць твору.

У п'есе В. Кажуўнікава таксама перш за ўсё кідаецца ў вочы пельгадзельнасць драматычнага канфікта, яго ішчуніцтва. Даказана, што нават «тэхнічна» праблема, паставіленая ў п'есе, з'яўляецца ўстарэлай. Вобразы рабочых савецкай вытворчасці, якія па задуме аўтара павінны быць асноўнымі вобразамі ў п'есе, пададзены няправільна, ім прысаны рысы, не ўласцівыя перадавым людзям.

Крытыка і самакрытыка — закон нашых часуў, закон пельгадзельнай работы кожнага савецкага пісьменніка.

«Правда» ад 7 жніўня 1949 г.

меў Вялікі значэнне зместу і арганізуючую роллю ідэй у мастацкім творы.

І ў той-жа час Вялікі, як і ўсе рэвалюцыйныя дэмакраты, выдатна разумеў усё значэнне мастацкай формы ў творы, паабразна аналізаваў асабіліваў і характар мастацкага таленту кожнага пісьменніка, даводзячы гэты аналіз да драбнейшых асабіліваў стылю і мовы.

Пры выключнай увазе да аналізу асабіліваў мастацкай формы Вялікі са злезкам адносіўся да сучасных аму «фармалістаў».

«...Мастацтва без разумнага зместу, маючага гістарычны сене, як выдзельненае сучаснай свядомасці, можа аздавоціць хіба толькі запісаных аматараў мастацтва са старою пададзена. Намы вель асабіліва варожы такому кірунку мастацтва. Ён рапуца адгэтуле мастацтва дзешч мастацтва, прыгажосць дзешч прыгажосці».

І Вялікі дэкладна фармулірае задачы літаратурнай крытыкі: «Крытыка гістарычная без эстэтычнай, і наадраўна, эстэтычная без гістарычнай будзе аднабакова, а значыць, і іжыва».

Сучасны чытач не можа не згадзіцца, што гэтыя вызначаны Вялікіна вельмі сучасныя і вельмі своечасныя. Асабіліва важныя для нас, савецкіх пісьменнікаў старэйшых і асабіліва маладых пакаленняў, адносіны Вялікіна да мастацкай працы. Усе галіны мастацтва «нікакму генію не даюцца без прыгажэй працаўдэй працы і, што горш за ўсё і крідзельнай для рамантыкаў, спачатку працы чыста матэрыяльнай і механічнай».

Так, сапраўды, мастацкая праца патрабуе вялікага творчага напружання, амаль фізічных намаганняў розуму і ў той-жа час велізарнага ішчуніцтва, уседліваці. І як-бы ні працаваў сучасны пісь

Аб літаратуры і літаратурнай крытыцы

ШЧАСЦЕ ПРАЦЫ

І імяна таму савецкія пісьменнікі больш, чым хто-небудзь з пісьменнікаў мінулага, за дасканаласць мастацкай формы, за пудоўнае, за прыгажосць.

У савецкай літаратуры ўжо створаны мастацкія ўзоры, на якіх можна раўняцца, на якіх можна вучыцца, — пачынаючы з твораў вялікага Горькага. За апошнія гады вышла нямаля твораў высокага ідэйна-мастацкага ўзроўню, створаных пісьменнікамі рознай творчай індывідуальнасці і характару даравання. Назаву, для прыкладу, некалькі твораў мастацкай прозы пісьменнікаў старэйшых пакаленняў: «Першы радасці» і «Незвычайнае лета» К. Федзіна, «Стэна-ва сонца» П. Паўленкі, «Аповесць аб дзяцістве» Ф. Гладкова, «Абай» М. Ауэзава.

Везуможна, і гэтым творам уласцівы некаторыя недахопы. У пудоўным рамане К. Федзіна «Незвычайнае лета» з яго поўнакроўным паказам жыцця, працы і барацьбы людзей з розных пластоў савецкага грамадства не ўвасоблены, аднак, у мастацкіх вобразы вялікай тэмы савецкай дзяржаўнай палітыкі, вайскай стратэгіі ў 1919 годзе — гэтым рашучым годзе грамадзянскай вайны: аўтар вывяў гэтыя тэмы публіцыстычна-хранікальна. У «Аповесці аб дзяцістве», якая сведчыць аб тым, што незвычайны талент яе аўтара прыцягвае расі (гэта знаходзіць сваё выцясненне ў сіле і вышукласці характараў, у прарэсціай, чыстай народнай мове аповесці), сустракаюцца залішне натуралістычныя сцены, дзе праўда мастацкага ўстаўнае месца праўдзе фізіялагічнай.

Раман М. Ауэзава «Абай», напоены пахамі казахскага стэпу, раскрытыя нам пэры свет жыцця казахскага народа ў другой палове мінулага веку, даўны манганітальны вобраз казахскага мастацтва, месамі залішне расцягнуты. Акрамя таго, у першай кнізе рамана, як і ў гэтай ўжо адзначалася крытыкай, барысба родаў паказана больш падрабязна і вышукла, чым барацьба казахскай белаты супраць багацей.

Але пры ўсім тым — гэта выдатны творы савецкай літаратуры апошніх год. Назаву некаторыя кнігі пісьменнікаў больш маладых пакаленняў, якія прышлі з сабой добрае веданне савецкага жыцця, у якім яны арганічна выраслі. «Белая біроза» М. Бубеншава, «Далёка ад Масквы» В. Ажаева, «Алітот ідзе ў горы» Т. Сёмушкіна, «Кавалер Залатоў Звязды» С. Бабаўскага, «Ад усяго сэрца» Е. Малышава, «Чэць змоладу» А. Первенцава. Аўтарам гэтых кніг уласціва пачуццё новага, і іх мастацкі талент часамі стыхліна знаходзіць свежасці асаблівыя формы для выцяснення сабе. Не ўсе з гэтых аўтараў выхавалі ў сабе неабходную культуру мастацкай працы.

З названых аўтараў найбольшай дасканаласцю работы над характарамі герояў, над словам, сюжэтам вылучаюцца М. Бубеншаў і Т. Сёмушкін. Адчуваецца любоў да слова і ў Е. Малышава. Але раман «Ад усяго сэрца» таксама, як і натуральны раман таго-ж аўтара «Гарачыя крыніцы», сведчыць аб тым, што Е. Малышав не ўмее яшчэ кампазіцыйна будаваць свае творы.

Аўтар рамана «Кавалер Залатоў Звязды» таксама ўважліва адносіцца да мастацкага слова, фразы яго проста, змалявальная, паэтычная. Але аўтар яшчэ не навучыўся аддзяляць непатрэбнае, другароднае ад галоўнага і неабходнага ў рамане: раман яго можна было-б зрабіць больш эканамным. Канфіліты ў творы Бабаўскага маглі-б быць больш драматычнымі і напружанымі, як гэта бывае ў барацьбе за нове ў рэальным калгасным жыцці.

Трэба сказаць, што кампазіцыя твораў з'яўляецца найбольшым слабым месцам у працы многіх пісьменнікаў старэйшых і маладых пакаленняў. Так, напрыклад, раману Ажаева «Далёка ад Масквы», аднаму з найбольш буйных (па маштабу) адлюстраваных падзей) твораў з названых аўтараў, таксама ўласціва пэўная кампазіцыйная рыхласць — к канцу раман робіць уражанне хронікі.

Раман А. Первенцава «Чэць змоладу», мастацкія вартасці якога бясспрэчныя, мае, калі можна так сказаць, «пераласценнасць», праўда, у меншай ступені, чым яго папярэдні раман «Вогненая зямля».

Раман, як і жыліўную плешчу, шкодна засяляць большай колькасцю людзей, чым належыць «па норму». Гэты недахоп, як выдана, крытыка адзначала і ў рамане «Маладая твардыня». У раманых Первенцава вельмі многа асоб, на якіх аўтару няма часу і месца падрабязна сьмывацца. А гэта азначае, што гэтыя асобы ў рамане ўвогуле не патрэбныя.

Сур'ёзную крытыку з боку чытачоў выклікае раман Ф. Панфёрава «У краіне павержаных». Гэтым раману, які з'яўляецца працягам добрага рамана таго-ж аўтара «Барацьба за мір», сапраўды ўласцівы многія слабасці. Везуможна, у ім ёсць і некаторыя вартасці. Як выдана, Ф. Панфёраў заўсёды імкнецца да тэм сучаснасці, ён імкнецца асвятляць і ўспамінаць такія пытанні і бакі жыцця, якія не асвятлілі і не ўзнялі іншыя пісьменнікі.

У задуму новага рамана Ф. Панфёрава ўваходзіла паказаць глыбокія нямецкі тым і фронт, ад радовага нямецкага жыхара да звяржанага латва Гітлера, ад радовага нямецкага салдата да гітлераўскага ваенна-нага штаба, паказань герайчнюю работу савецкай разведкі ў тылу ворага, палітоўную работу нямецкіх камуністаў супраць гітлераўскай дзяржавы і абуджэнне свядомасці нямецкага народа к канцу вайны.

Калі ўлічыць, што ў рамане «Барацьба за мір» аўтар паказвае наш фронт і тыл, а ў новым рамане таксама партызанскую барацьбу савецкіх людзей на часова акупіраванай тэрыторыі, дык нам станае ясна, што мы маем справу з сапраўды буйнай мастацкай задумай. Але ў рамане «У краіне павержаных» задуму аўтара не знайшла сабе мастацкага ўвасоблення. Можна гаварыць аб асобных, б'юльні пі мени удахлых сферах, але ў цэлым на рамане ляжыць адзнака неахайнай, няўважлівай работы. Многія сюжэтыны хадзі не апраўданы, не матываваны, не даказаны, успрымаюцца як штучныя, — чытач ім не верыць.

Але асабліва звяртае на сабе ўвагу неахайная мова. Над раманам трэба было-б яшчэ прапрацаваць, калі-б не год, дык на крайні выпадак паўгода.

Годас чытачоў-сяброў, якія адзначаюць у лістах слабасці рамана, амаль адзідушны. Так, Васільев з гор. Пярну, Эстонскай ССР, піша: «Цяжка паверыць, што ўсе апісане ў рамане ёсць жыццёвая праўда. Ці не занадта незвычайныя прыгоды герояў рамана? Таццяна разгэтуе на фабрыках, існаванне якіх немцы захоўвалі ў глыбокай тайне да апошніх дзён вайны. Нікалай Карабелёў узагароджваецца «железным крыжком» нямецкім фельдмаршалам, а Вяся дабраецца да імперскай канцылярыі. І ўсё гэта робіцца без асаблівых намаганняў, без пераадолення цяжкасцяў, без барацьбы, дэтка і проста... Раман атрымаўся наўманым, усе сітуацыі аўтар, наўваўна, выдумав сам. Наўманасць адчуваецца ў кожнай карціне, у кожным дзеянні».

Тав. Марозав з пасёлка Старая Віцуга піша: «Пасля кнігі «Барацьба за мір», якую чытаеш з неасалобнай цікавасцю і ўвагай, не верацца, што раман «У краіне павержаных» напісаны тым-жа аўтарам... Калі ў кнізе «Барацьба за мір» рэальна і жыццёва апісана сапраўднасць нашага часу, дык «У краіне павержаных» — ... выдумка».

Наш культурна выраслы савецкі чытач правільна прыкмычае самаму галоўную прычыну недахопаў рамана Ф. Панфёрава.

«Ф. Панфёраў вядома паспяўшы з апублікаваннем свайго рамана. Ён — не навічок у літаратуры. Не пачынаючы пісьменнік. Тым больш крыўдна становіцца за яго, за аўтара, які напісаў «Брускі», за тое, што ён стаў менш патрабавальным да сабе ў рабоце над сваімі новымі творамі», — піша т. Васільев.

Прыклады неахайнай работы пісьменнікаў старэйшага пакалення пагубна ўплываюць на літаратурную моладзь. У вышукласці наўваўна выдасць нам «Савецкі пісьменнік» аповесці А. Чаркасава «У старане сібірскай» шмат наўваўна-стыхліна падрабязнасцяў, ад якіх аўтар мог-бы вызваліць аповесць, калі-б выдасць прапрацаваць з ім.

Над сцэнтам новай савецкай тэматыкі ў нашых выдавецтвах і ў часопісах працягваюць друкавацца рэчы сырыя, неахайныя, паспешліва і павярхоўна напісаныя.

3.

Мы маем выдатныя ўзоры савецкай паэзіі сярод кніг, выпушчаных за апошнія гады.

Варта сьмывацца, напрыклад, на зборніку М. Ісакоўскага «Вершы і песні». Пачынаючы з 1942 года, калі быў адзначаны першы зборнік «Вершы і песні» Ісакоўскага, ён апублікаваў не больш пяцінаціцца—дваціцца вершаў, і гэта ўжо добрая прымета. Усе вершы яго прасякнуты глыбокім лірызмам, не выпадкова большасць з іх перакладзена на песні, іх спяваюць мільёны людзей.

Вершы М. Ісакоўскага — вынік спелага майстэрства. Яны дакладныя і простыя. Дастаткова назваць такія ўсе народна вядомыя вершы, як «Руской жанічынне», «Где ж вы, где ж вы, очі карыя», «Лучше нету того прету», «Опять печалится над лугом», «Снова замерло всё до рассвета», «Первый тост», «По росистой луговой», «Край мой Смоленский», «Разговор на крыльях», «Летят перелётные птицы».

Можна быць, слабой іншых у гэтым зборніку паэма «Песня аб Радзіме» з рэфрэнам са старадаўняй песні «Трансвааль». Паэма напісана ўмела, як заўсёды працуе М. Ісакоўскі. Але савецкага чытача-патрыяты, які прайшоў вялікае гарніла Айчынай вайны і сацыялістычнай працы, ужо не можа натхніць міжвольна ўзнятага паралель паміж яго ўласнымі герайчымі справамі і справамі буроў з песні «Трансвааль».

Апошняя кніга вершаў Н. Ціханова «Груэіскае вясна» таксама, несумненна, сведчыць аб высокім паэтычным

майстэрстве яе аўтара. Але не ўсё ў гэтай кнізе аднолькава каштоўнае. Так, напрыклад, верш «Русаві», у якім па задуме аўтара павіны былі-б заліцца ў адно тэмы індустрыялізацыі Грузіі і братняй дружбы народаў, не можа перадаць веліч гэтай тэмы, наколькі ў вершы паказаны не столькі людзі, колькі матэрыяльныя вынікі іх працы, — вершы носіць знешне апісальны характар.

Баявы палітычны тэмпермент, які імкліва і нечакана разгортваецца ў вершы, як спіраль, вызначае новую кнігу К. Сіманова «Сябры і ворагі».

Але на некаторых верхах ляжыць адзнака паспешлівасці: словы не заўсёды дакладна пастаўлены ў радку.

Вельмі многаму могуць вучыцца нашы паэты на паэтычнай рабоце С. Маршак. У якім-бы жанры ён ні працаваў, — над дзіцячымі вершамі, над мастацкімі перакладамі ці над сатырычнымі вершамі, ён заўсёды імкнецца знайсці сваё адменнае рашэнне тэмы. У маленякіх сатырычных газетных верхах ён заўсёды знаходзіць якую-небудзь вострую дэталю, на якой будзе ўсю рэч. Верш С. Маршак заўсёды незвычайна прэсты і прарэсціай.

Старанна і добрасумленна працуе над вершам выдатны лірычны паэт С. Шчыпацоў.

Паэмы маладога паэта Н. Грыбачова «Каліас «Большавік» і «Вясна ў «Перамозе» знайшлі справядліва высокую ацэнку ў чытача. Але Н. Грыбачоў — яшчэ ў першай стадыі пачатковага росту. У паэзіі, як і ў музыцы, індывідуальнасць выяўляецца не толькі ў новым змесце, але і ва ўласнай інтанацыі. Н. Грыбачоў толькі намагаецца ўласную паэтычную інтанацыю. Часта яшчэ прабіваецца ў яго інтанацыя А. Твардоўскага, якая адразу-ж становіцца прыкметнай у чужых вуснах дзякуючы яркай індывідуальнасці верша А. Твардоўскага. Часамі гучаць інтанацыі і іншых паэтаў.

Н. Грыбачоў іншы раз піша паспешліва і неахайныя вершы «на злобу дня». Такія вершы яму, пры яго добрым імені, пісаць не варта.

Прыкладу яшчэ прыклад, што адбываецца з паэтам, калі ён, паслухаўшыся фармафілітаў, з палымічнага задору выкарыстоўвае непадхоўваючую форму для новай сацыялістычнай тэмы. Гэта адраіцца з С. Кірэнавым у яго паэме «Неба над Радзімай». Некаторыя крытыкі лічаць паэму «наватарскай». Але форма гэтага твору не новая. Не, яна перацяга ў абстрактных рамантычных паэтаў мінулага, з характэрнай для такой паэзіі адсутнасцю чалавека. Аўтар хацеў паказаць глыбокі савецкага патрыятызма, веліч і басмерце пазіўка савецкага чалавека. Але ў паэме дзейнічаюць і размаўляюць воблакі, зямля, дождж, нават матор і няма чалавека. Тэма савецкага патрыятызма падмянілася абстрактнай тэмай «жыцця і смерці». Гэтая пэма таленавітая ў асобных месцах, а ў цэлым невысока сумная. Скажам мною не павіна адмацаць тых абстрактных, што ў Кірэнава напісана намала і добрых савецкіх вершаў.

Зусім недаравалына прафесіянальнаму паэту А. Адаліс уключаць у зборнік «Усходні акія» такія неахайны і бегутоўныя вершы, як «Няпраўда і няпраўда», дзе суседнічаюць ліжывая экзотыка і вудзіныя вулгарныя выразы: В лесах Борнео дэбри хмуры, — Там людоеды і пещеры... К добру ли о «драгах культуры» Пошли трепаться лигемеры? ці доўгі, нудны і пошлы верш «Там далёка, далёка...».

Пры ўсім недахопах савецкай драматыі, мы і ў гэтай галіне маем намала таленавітага, сапраўды новага: «За тых, хто ў мору!» В. Лаўрэнца, «Вялікая сіла» В. Раманова, «Ураке паганне», «Чужыя» К. Сіманова, «У адной краіне...» Н. Віргы, «Маскоўскі характар» А. Сафронава, «Закон чэсці» А. Штэйна, «Зялёная вуліца» А. Сурава.

В. Раманоў у «Вялікай сіле» першым з савецкіх драматургаў выкрыві нізкакаллек.

ства асобных прадстаўнікоў савецкай інтэлігенцыі перад захопне-буржуазнай інтэлітурай. П'еса В. Раманова вызначаецца высокім літаратурным вартасці. Але гэтай п'есе ўласцівы адін характэрны для нашай драматыі мастацкі недахоп: увесь асобны драматычны «канфіліт» — узаемаадносіны прафесара Лаўрова з жонкай — не звязаны з асноўным грамадскім канфілітам у п'есе. Таленавітай п'есе «Маскоўскі характар» А. Сафронава таксама ўласцівы гэты недахоп: грамадскі канфіліт ужо выцяснены ў трэцім акце, а асобны канфіліт паміж галоўным героем п'есы і яго жонкай яшчэ працягваецца ў чацвёртым акце. Тут я вымушаны напамінаць выказванне Вялікага аб неабходнасці гарманічнай адпаведнасці ў творы асобных частак з цэлым, аб неабходнасці строга суразмернага размеркавання роляў для ўсіх асоб і, нарэшце, аб павіненні і змякчэнні самага. У мастацкі дасканалым драматычным творы ўсе канфіліты павіны быць толькі бакамі ці прыватным выцясненнем галоўнага канфіліта п'есы. Там, дзе вырашаецца асноўны канфіліт, там-жа вырашаецца і ўсё, што ім народжана.

Калі ёсць драматыі, якія скардзяцца на тое, што ў сучасных п'есах, моў, мала паказваюць асабісты бок жыцця людзей, то нахай яны ў гэтым вынавадзіць саміх сябе. Асабісты бок жыцця людзей можа быць паказаны з тым большай наўваўна і сільна, чым з большай жыццёвай праўдасцю і глыбінёй будзе ўзнята і вырашана ў п'есе галоўнага грамадскага тэма.

Калі-ж, нарэшце, наша крытыка пачне распрацоўваць жыццёва важныя тэарэтычныя пытанні нашай сацыялістычнай эстэтыкі? Трэба звярнуцца да выдучоў, да рэдактару часопісаў і газет з заклікам: «Не друкуйце артыкулаў крытыкаў, якія адлісваюцца агульнымі фразамі аб тэме твораў, ці слова не гаворачы аб тым, якія мастацкі ўвасоблена». Што гэта за крытыка!

Як магло здарыцца, што праз тры гады пасля вядомага пастанова ЦК ВКП(б) па ідэалагічных пытаннях — у нашай рабоце магчымы яшчэ такія памылкі, як памылкі п'ес А. Сафронава і В. Кажушнікіна, магчымы ўзоры недасканалыя, а часамі і проста дрэннай работы, накітат тых, якім мы тут разглядалі? І чагу атрымоўваецца так, што гэтыя творы не сустракаюць неабходнай крытыкі?

Гэта тлумачыцца перш за ўсё і галоўным чынам тым, што мы не да канца ліквідавалі ў літаратурным асяроддзі загані, асуджаны ў пастанове Цэнтральнага Камітэта ВКП(б) аб часопісах «Звезда» і «Ленінград», — калі меркаванні лабочныя, сярбрускія ці грунавыя бяруць верх над прынцыповымі меркаваннямі.

Вопыт паказвае, што калі сакратарыят і прэзідыум Саюза савецкіх пісьменнікаў і ўсё літаратурна грамадскае перастаюць катэгіяльна абмяроўваць новыя з'явы літаратуры і крытыкаваць адін другога, узровень творчага жыцця Саюза паніжаецца і тут — канец самакрытыцы.

Застражычым у разгортванні прынцыповай крытыкі і самакрытыкі твораў літаратуры можа і павіна быць «Літаратурная газета». Але, які паказаву прыклад з п'есамі А. Сафронава і В. Кажушнікіна, «Літаратурная газета» далёка не заўсёды ў гэтай справе прынцыпова.

Разгортванне прынцыповай крытыкі і самакрытыкі — гэта важнейшы абавязак крытыкаў-большавікоў, і ім у першую чаргу трэба зрабіць усе вывады з новага жыццёвага ўрока.

Такім чынам: павысціць творчае, ідэйна-мастацкае жыццё Саюза пісьменнікаў; павысціць патрабаванні да работ пісьменнікаў з боку часопісаў, выдавецтваў; развіць выпрабаваны метады руху наперад, метады крытыкі і самакрытыкі, не звязваючы на асобы; развіць катэгіяльнасць у рабоце ўсіх органаў Саюза пісьменнікаў — такія ўмовы, якія могуць забяспечыць далейшы ўздым і развіццё савецкай мастацкай літаратуры ўсім шырокім фронтам.

Савецкая літаратура расце і развіваецца дзякуючы ідэйнай і арганізацыйнай дапамозе камуністычнай партыі, яе Цэнтральнага Камітэта, дзякуючы кіруючым укаваным гаварыма Сталіна. Савецкі літаратары могуць і павіны адказаць на гэты выклік і патрыятычнай работай па стварэнню камуністычнай літаратуры сусветна-гістарычнага значэння, літаратуры, вартай вялікай эпохі Леніна і Сталіна.

„БЕЛАРУСЬ“ № 7

Вышаў з друку чарговы ліпеньскі нумар цудоўнага літаратурна-мастацкага і грамадска-палітычнага часопіса «Беларусь». У сёмым нумары змешчаны матэрыялы, прысвечаныя паміж выдатнага дзедача міжнароднага рабочага руху Георгія Міхайлавіча Дзім'ярава. Надрукаваны артыкулы Г. Шчарбатава — «Дзень вызвалення», І. Гутарава — «Да выніку Другога ўезда пісьменнікаў Беларусі», справаздача «Другі ўезд пісьменнікаў Беларусі», артыкул Н. Грашчанкава — «Сувязь навуцы з вытворчасцю», нарысы — Я. Садоўскага «Па маскоўскаму часу», С. Свірыдава «Будні герояў», артыкул Ул. Няфёда — «Актор у

савецкай п'есе». З мастацкіх твораў змешчаны апавяданні А. Кулакоўскага «Не выбралі» і вершы Паўлюка Прануцы «Ранак», «Звенявая», «Знаёмый дарожай», Міхася Васілька — «Сонца абуджаюць песні», Пятра Прыходзькі — «Мне з кнігі гэтай сонца свеціць...». У раздзеле крытыкі надрукаваны рэцэнзіі М. Баретоў аб кнізе В. Вольскага «Па лясных сцяжках», С. Майхровіча «На шырокіх творчых прасторах» (аб зборніку вершаў М. Аўрамыча). У раздзеле хронікі паведмаляецца аб 50-годдзі абласной мінскай бібліятэкі імя Пушкіна.

Наўваўна чытачы з прыемнасцю пазнаёміліся з новым апавяданнем Івана Грамовіча «Запаветны камень». Твор гэты прысвечаны вытворчай тэме, у ім аўтар расказвае пра маладога муллара, Аляксея Дамарада, у наўваўным выпускніку фабрычна-заводскага вучылішча, пра яго першыя думы і радасці, пра тое, як ён, працуючы на будаўніцтве дамоў, упершыню адчуў горадзец за сабе, за сваю прафесію, адчуў усю немалую важнасць сваёй, на першы погляд, неспрыяльнай мулярскай работы.

І. Грамовіч многа ўвагі аддае вытворчай тэме. Ён напісаў рад нарысаў аб лепшых людзях нашых прадпрыемстваў, аб росце рабочага класа, аб старых вопытных майстрах і маладых стажыянтах («Маладая сіла», «Паперакор цяжкасці», «Перадсць рукі», «Юблей каварага» і г. д.). Вынікам яго працы з'явілася кніжка нарысаў, наўваўна выдасць Дзяржаўным выдавецтвам «Атні ліцігодкі». Зварот пісьменніка да вытворчай тэмы, якой наша літаратура толькі ў апошні час пачала аддаваць большую ўвагу (аповесць М. Паслянікова «Цёплае дыханне», А. Кулакоўскага «Гартаванне», вершы Э. Анінцвэ, А. Вялікага) сам па сабе прыемны факт. Але каштоўнасць твора вызначаецца, як выдана, не адной толькі важнасцю тэмы. Твор, прысвечаны нават самай надзейнай тэме, усёроўна не будзе ўспрыняты чытачом, як поўназначны, калі аўтар знаходзіць мастацкую форму, калі замест жылых поўнакроўных савецкіх людзей на старонках апавядання ці аповесці будуць блукаць бледныя пені, калі твор не будзе пераканаўчы, праўдзівым, не з'явіцца жывым ігульчым кавалкам сапраўднага жыцця, нашай савецкай рэалінасці.

Апавяданне І. Грамовіча «Запаветны камень» таму імяна і звярнула на сабе ўвагу чытачоў, што ў ім высокая ідэйнасць спалучаецца з мастацкай дасканаласцю.

У дзень свята Першамай маладому рабочаму муллара Аляксею Дамараду, як «дешчому з лепшых» даручаюць несіць сцяг перадаць калоны даманстраптаў. Вяртаючыся з даманстраптаў, Аляша па дарозе парашуць наведаль і паглядзець дом, які ён будаваў і які цяпер быў заселены людзьмі. Пахлылы рабочы, завалычыць трактарнага завода, прыкмецішы Аляшу каля дому і пазнаёміўшыся з ім, запрасіў да сабе ў гасці. Закачываецца апавяданне цёплай лірычнай сроднай знаёмства Аляшы з дачкой завалычытка Верай.

Прыемнай якасцю новага апавядання Грамовіча з'яўляецца яго паэтычная прыўзняты, святлонасць, увесь твор прасякнуты радасцю. Пісьмі ў апавяданні адбываюцца ў святлоўны дзень, але, чытаючы твор, адчуваеш, што не толькі таму такі радасны настрой героя. Адчуваеш, што кожны свой новы дзень, святочны ён ім будзе, Аляксею Дамараду успрымае востра-жыва ўнёсла, радасна, як свята, бо ён жыве сваёй працай, жыве кожным сваім новым складзеным домам, для яго радасць творчай працы — найважнейшая радасць. Твор хвалюе жыццёвай праўдай, у яго герояў вершы, бачны іх перад сабою жыцьцём, яснымі, як кажуць, да апошняй яры.

Другое — у апошні час нашы прэзакі прыкметна занябалі жанр кароткага апавядання, наваля, апавядання на газетны «спадвал». Не трэба забывацца, што аб'ём твора сам па сабе яшчэ нічога не вызначае. Каротка наваля, калі яна добрая, лепш за кенскую распінтую аповесць. Гэтыя словы нашага літаратурнага настаўніка Якуба Коласа памацоўвае прыклад з апавяданнем І. Грамовіча.

*) «Звезда», 14 чэрвеня 1949 г.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

Мая заява

Пачуці думкі маладой,
Заветныя думы, мой ляс
З лавяй кароткай сабы
Для партыі роднай прысь.

Звычайны дзень,
У поле йдуць салдаты,
Гартуюць сталь у кузнях каваля,
А для мяне ён самым светлым святлам
І вечным шчасцем будзе на зямлі.
Прайшоў дождж,
І пырула пад небам
Пахучай, мяккай зяленню сасна.
Дыхнула рунь
Прыемным, смачным хлебам
У палях і ў сэрцы
Расвіла вясна.
Яшчэ адной галінка на соснах
Пачаўся мой дзвядцяты чверты год.
У клуб калгасны
Сёння роўна ў восем
Прайшоў я першым на партыйны сход.
Жыццё і мужнасць,
Вытрымку і волю,
Народжаную ў жорсткай барацьбе,
Усё, чаму вучыўся ў комсамале,
Хачу адаць я, партыя, табе.
Хачу тваім быць самым верным сынам,
Тваім бойцом,
Рабочым радавым.
Хачу з табой у далі іці наспына,

У момант.
Бо жыць нам толькі ў ім.
І мне патрэбна выступіць з прамовай,
Пра ўсё жыццё патрэбна расказаць:
Як хлопцам з вёскі
Дваццацігадовым
Пайшоў я дабравольцам вагнаць.
Калі-ж патрэбна знаць,
Чаму сягнула
Уступіў я ў партыйны рады —
Не я адін,
Адамуць вам мільёны,
Якія з нашай партыяй заўжыды.
Адамуць негры у далёкіх Штатах:
— Мы ўсёй душой, Компартыя, з табой.
Ім гэтага ніхто не забароніць,
Ні Белы дом, ні чорны Уол-стрыт,
Які сёння новай зброй звыш
І хоча свет даларам пакарыць.
Але-ж няма такой на свеце сілы,
Няма я ні будзе зброй на зямлі,
Каб людзям шлях да сонца замчыла,
Да чалавека, што жыве ў Ірмлі.

Нацэртныя брыгады ў калгасах

У час жыва і дачы збожжа дзяржаве ў сельскіх мясцовасцях рэспублікі гастроліруе больш 20 творчых калектываў і брыгад, а таксама артыстаў рэспубліканскіх і абласных тэатраў. Яны даюць канцэрты ў Дмахах культуры, клубы і непа-сродна ў палявых станах. У сельскагаспадарчых арцель Мінскай вобласці выехала спецыяльная канцэртная брыгада, арганізаваная Беларускай Дзяржаўнай філармоніяй для мастацкага абслугоўвання калгасаў.

Гэтымі дзямі адбыліся першыя канцэрты ў калгасах Чэрвенскага, Вірэйскага і Смаленскага раёнаў. Другія брыгады філармоніі выехалі ў Гомельскую, Магілёўскую, Палескую вобласці. У Рудзенскім, Чэрвенскім, Уздзенскім, Пушакіцкім раёнах, Мінскай вобласці, выступілі з канцэртнай народнай арцестр

На перадавых пазіцыях савецкага мастацтва

(ДА ЗАКАНЧЭННЯ ГАСТРОЛЯў МАСКОўСКАГА ТЭАТРА імя ЛЕЊІНСКАГА КОМСАМОЛА)

Калі глядзіш спектакль «Так і будзе» К. Сіманова, пераважашся, якое пудоўнае пакаленне савецкіх людзей выхавала наша сацыялістычнае грамадства. І не выпадкова, што п'есы аднаго з лепшых драматургаў нашага часу занялі значнае месца ў рэпертуары гэтага тэатра. Аўтар умее раскрыць думы і пачуцці маладога чалавека нашага часу. З аднаго боку — гэта шчырыя савецкія людзі («Хлапец з нашага горада», «Так і будзе»), з другога — маладая людзі дэмакратычных краін, людзі, якія бяручы прыклад з савецкага народа, якія не могуць жыць так, як яны жылі раней («Над капітанам Прагі», «Рускае пытанне»).

У пастаноўцы «Так і будзе» ўсталявана фантэная дружба, адчуванне непарукальнай сувязі фронты і тыла, якая згуртавала народ вакол адзінай мэты — перамогі. Гэтым жывым народ у час вайны, гэтым жывым савецкім чалавек. На маральных якасцях савецкага народа і акцэнтую сваю ўвагу пастаноўшчыкі Г. Барсенев. У вобразе асноўных герояў — інжынера палкоўніка Савельева (арт. Г. Барсенев), маёра медыцынскай службы д-ра Грэх (арт. С. Бірман), акадэміка Варанцова (арт. А. Воўсі) і яго дачкі Волгі (арт. В. Сарова) мы бачым, як моцна з'ядналі людзей адчуванне таго, што работнікі фронты і тыла рашаюць адну і тую-ж задачу. Гэты спектакль ярка адлюстроўвае тое, як у час Вялікай Айчыннай вайны фармаваўся характар савецкага чалавека. Ён выходзіць добры маральны якасці моладзі, вучыць, каб маладое пакаленне не забывала, што характар савецкага чалавека гартваўся ў гарнізе барацьбы, у складаных жыццёвых абставінах.

Спектакль «Асабіяк у завулку» бр. Тур прывесчаны надзвычай актуальнай тэме — барацьбе за мір і дэмакратыю супраць чорных сіл рэакцыі фашызма, супраць напаліваўшых вайны. У гэтым спектаклі паказана сутыкненне двух светлаў — свету праўды, шчасця і прагрэсу, які ўзначальваецца магутнай краінай — СССР, і свету ілжы, эканамічнага і цемры, на чале якога стаць рэакцыйныя сілы капіталістычных краін.

Пастаноўшчыкі Г. Барсенев найбольшую ўвагу аддае паказу савецкіх людзей. Яны выкрываюць фашысцкіх залучыўшых і іх намагання. Яны сваімі справамі свідраюць перавагу сацыялістычнага грамадства над капіталістычным.

Сілу пратэста і нянавіці да пачынаў вайны асабліва ярка паказалі тэатра С. Пяцкіна ў ролі супрацьпаставіўшых у Маскве Евы Грант. Рэалізацыя тым, што аўтары было паказаць вельмі адказны ідэяна і псіхалагічна пераломаў

Грант. Праўда, С. Пяцкіна не заўсёды надкрэслівае той душэўны пералом, які прыводзіць Еву Грант у лагер дэмакратызма. Поткі бутты, паздавальна і пачынае артыстычна выдзіраць толькі намір, іншы раз не зусім выраза.

Хітрымі і каварнымі паказаны прадстаўнікі рэакцыі. Асабліва ярка пададзены вобразы фашысцкіх штурманска-армян Курцыуса (арт. С. Бірман), разведчыка журналіста радыёкампаніі «Глобус» (арт. В. Брагін), сакратара пасольства (арт. А. Воўсі).

Маскоўскі тэатр імя Ленінскага комсомала шмат увагі аддае рабоце з драматургіямі. Драматургі К. Сіманав, Б. Гарбатов, бр. Тур, Л. Шайлін, якія сістэматычна звязаны з тэатрам, напісалі шмат цікавых п'ес на сучасныя тэмы, адлюстроўваючы шматлікія жыццёвыя савецкага народа. Тэатр сістэматычна працуе з маладымі аўтарамі, смела ўключае іх творы ў рэпертуарны план. На жаль, надбярэжаснасць некаторых п'ес, як «У вонках гарыць святло» Л. Аграновіча і «Не чакалі» В. Палыкова не дазі магчымасці каліж. тыту стварыць каштоўны пастаноўкі аб будаўніцтве маладога далёкаходнага горада Комсомольска, аб сабротстве, каханні і новых адносін моладзі, якія закранаюць гэтыя творы. Тэатр, які звязаны з імем ленінска-сталінскага комсомала, абавязаны перш за ўсё ставіць спектаклі аб жыцці маладога пакалення нашага часу.

Адлюстроўваючы падзеі сучаснасці, Маскоўскі тэатр імя Ленінскага комсомала знаёміць нашага глядача і з жыццём маладога чалавека мінулага, з развіццём грамадскіх узаемаадносін у Расіі і буржуазных краінах, якія вызначаюць іх характар. Тэатр, сілу пратэста супраць існуючага буржуазнага ладу.

У «Жывым трупі», па характэрнасці В. І. Леніна, выдатны рускі ісьменнік Л. Талстой паказаў «...непасрадна і шчыры пратэст супраць грамадскай ілжы і фальшы». Вялікі рускі ісьменнік з усёй нянавісцю і абурэннем ускрывае языкі буржуазнай маралі, нікічнасць суда, бядушна чыноўніцтва. Асабіста тэатра Федара Пратасова перарастае ў антаганістычны супярэчнасці паміж асобай і

буржуазным грамадствам. Ролу Пратасова на-майстэрску выконвае народны артыст СССР І. Барсенев. Ён усёбакова раскрывае вобраз чалавека, які добра адчувае шкоднасць буржуазнай маралі і не можа змірыцца з ёю.

Надзвычай глыбока паказаны заняпад рускай буржуазіі перадрывоўшых перыяду ў вядомай класічнай п'есе «Васа Жалезніца» М. Горькага. С. Бірман, прыступачы да работы над гэтым спектаклем, у свой час зварнуўся з лістам да Ляксея Маскімавіча, які зрабіў ён рад. каштоўны парадак. Гэты парадак С. Бірман выкарыстаў і ў працы над пастаноўкай. М. Горкі не паспеў паглядзець спектакль, але тое, што вольна ўжо некалькі год пастаноўка не выходзіць з рэпертуара тэатра, ёсць сведчанне таго, што спектакль пастаўлены вельмі ўдала.

З заходнеўрапейскага рэпертуару ў Мінску тэатрам былі паказаны два спектаклі: «Нора» Г. Ібсена і «Нам агучылі сябра» па Ч. Дэйжэну.

Поспех, якім характарызаваў тэатр імя Ленінскага комсомала ў Мінску, абумоўлены тым, што гэты калектыў развівае лепшыя спадчыныя традыцыі выдатнага Маскоўскага мастацкага тэатра. Таму ў кожным спектаклі дакладна выдзелена асноўная яго ідэя, шчыльна звязаная з жыццём, кожная пастаноўка вызначаецца аўтарскім зладжаным ансамблем. Пастаноўшчыкі не гоняцца за знешнімі эфектамі, яны ўсё ўвагу аддаюць раскрыццю характэрнага героя.

Поспеху сучасных спектакляў тэатра спрыяе і тое, што калектыў заўсёды імправізаваў сувязь з глядачом. Тэатр набываў на нашых прамысловых гігантах — аўтазаводе і трактарным, сустракаўся з комсомольцамі, піонерамі, афіцэрамі Савецкай Арміі. Такія сустрэчы даюць магчымасць артыстам глыбей вывучаць жыццё, шырэй пазнаваць савецкую моладзь, бліжэй знаёміцца з нашымі людзьмі.

Гастролі Маскоўскага тэатра імя Ленінскага комсомала паказалі, што працяг нашых дэспіх братаў тэатраў, іх гастролі ў гарадах саюзных рэспублік убагачаюць савецкае тэатральнае мастацтва і спрыяюць далейшаму творчаму росту тэатральных калектываў.

А. ЕСАНОУ.

ДУМКІ АБ ТЭАТРАХ

С. БІРМАН
народная артыстка РСФСР.

У нашай краіне праслаўлена праца і ўзвышаны чалавек добрай волі і «сумленнага дзеяння». Адуцінасць антаганістычных класаў дае нам усю адчуванне злітнасці і адзінасця мэты і нашых імкненняў.

Партыя — авангард прагрэсіўнага чалавецтва, выраза і ясна ўказвае мэты будучага і вымаляе пудоўнае і дарогае нам слова: «Наперад!»

Мы чуюм гэтае слова. У нас няма «маленькіх» і «лішніх» людзей: працоўны чалавек, які спыняе спрыяюць Радзімы, адчувае сэнс і вартасць свайго асабістага існавання.

Кожны імкнецца працай свайой стаць патрыётам людзям.

І мастацтва нашых дзён хоча быць патрыётам нашым. Без жывой сувязі з рэчаіснасцю ні драматургія, ні тэатр існаваць не могуць. Драматургі абавязаны даць у п'есе думку надзённую, моцную, прыгожую і ўзвышающую; тэатру неабходна ўмець выказаць гэту думку ўслых — у спектаклі.

Драматургія — літаратура, якая свабодна і даходзіць да мас.

Сябра можа аблізіць з'яднаць драматургію і глядачоў. І драматургія і тэатр уяўляюць сабе сваю адзінасць — адказнасць сучаснасці нашай гістарычнай эпохі.

Варыяцыя двух супрацьлеглых светапоглядаў дасягнула найбольшай неспрымальнасці.

Драматургі і акторы павінны быць адказнымі за думкі і вобразы п'ес і спектакляў.

Вялікае значэнне ў нашым савецкім мастацтве мае праўда.

Буржуазная сцена падліжыла буржуазіі, буржуазны актор мае справу з «публікай». Актор забавіла «публіку», цешыць яе, дагаджае і ашуквае.

Савецкі актор асуджае ашуканства. Лепшыя рускія акторы заўсёды былі рэалістамі, яны самі хацелі верыць у тое, у чым пераважна глядачоў. Вялікі артыст мінулага пакаленняў нам у спадчыну веру як аснову прафесіі, і нам, нашчадкам, трэба павялічыць творчую спадчыну, каб перадаць яе маладым.

Наша рэчаіснасць — вядлікі прыкладна ватарства, так і ў мастацтве мы павінны шунаць, знаходзіць і авалодаць новым.

КАНЦЭРТЫ ДЛЯ КАЛГАСНІКАў

З калгасаў Суражскага, Гарадоцкага, Ульскага, Дубровнскага і Сіроцінскага раёнаў вырнуліся тры агітбрыгады Віцебскага абласнога Дома народнай творчасці.

У складзе брыгад — удзельнікі мастацкай самадзейнасці, у большасці студэнты музычнага вучылішча, станкаінструман-

заваўваем умненне бачыць сваім унутраным светам, кіраваць сваёй псіхікай, г. зн. умелі, лаводзе слоў К. Станіслаўскага, «цяжкае рабчы звыклым, звыклае лёгкім, лёгкае прыгожым». Мы ведаем, што абавязак без любові сумны, любоў без абавязку — сумнішляны.

Народ патрабуе ад сваіх мастакоў поўнай шчырасці, майстэрства, палымнай фантазіі і праверанага плана, новых форм, якія жыва выяўляюць змест.

У нас не можа быць бясформеннага мастацтва, але мы лічым віной, калі драматург, рэжысёр і актор жыва і надуманай формай скоўваюць жывы рух зместу.

Пры аб'ектыўнасці спынінага пераўтварэння актор усё-ж сам, як творца, як грамадзянін, не мае права адсутнічаць. Калі няма ўласнага пачуцця да жыцця, калі актор не спыража жаданага і не адмаўляе таго, што трэба выкарыстаць, дык няма пазіі аўтарскага майстэрства. Без пазіі тэатр немг, а глядзельная зала глухая. Каб сцэнічны твор дайшоў да разумення і сэрца многіх, мастак павінен адчуваць асабілыя адносіны да сваёй айчыны, да людзей сваёй краіны. Мастак павінен адчуваць час, у які ён жыве, тады будзе гучней яго думка, таты грэе іных яго пачуццёў, тады трывалей яго слова.

Імяна, пачуццё савецкага патрыятызма ажывіла творы вялікіх класікаў і спыраджае п'есы савецкіх драматургаў.

Патрыятызм ахопілае мінулае гісторыі, дамагае ясна разабрацца ў сучасным і дамагае мэт, якія пастаўлены краінай у будучым. Актор — грамадзянін на сцяне-трыбуне не паўтарае дасягнутага, не робіць таго, што ён даўно ўжо ўмее, ён уваходзіць у свет спектакля, у жыццё ролі, які-бы зноў нараджаюць кожны крок спектакля, кожны міг лёсу ролі. Актор-грамадзянін суправаджае сябе, як прафесіянала сваёй уласнай жывой думкай, а вобраз, створаны драматургам, сартравае сваім уласным актыўным і спыраджаючым пачуццём.

Наша рэчаіснасць — творчасць. Наша рэчаіснасць мацней мастацтва, але мы не маем права адмаўляцца ад саборніцтва з рэчаіснасцю.

Наша рэчаіснасць — вялікі прыкладна ватарства, так і ў мастацтве мы павінны шунаць, знаходзіць і авалодаць новым.

Творчасць маладых мастакоў

Мінскае мастацкае вучылішча арганізавала выставку работ студэнтаў-жывапісцаў вучылішча за 1948—49 навучальны год.

Многа карцін студэнтаў прысвечана тэмам Айчыннай вайны, выдатным людзям нашай Радзімы — палкаводцам, вучоным, стаханавцам.

У альбоме кампазіцыйных эскізаў студэнтаў, будучых выпускнікоў, сярэд творчых зыявак маладых мастакоў многа сур'ёзных і змястоўных тэм: «Уборка ў аджэ», «К. Е. Варашылаў на абароне Ленінграда», «Лясасплаў», «Абдулова Мінска» і іншыя.

На выставцы экспаніравана больш 200 работ студэнтаў. Лепшымі прызнаны карціны студэнтаў трэцяга і другога курса: М. Савіцкага — партрэт І. В. Сталіна, «Гукара вучня рамесніцкага вучылішча з калгаснымі дзецьмі», І. Стасевіча «Партыянае разведка», наюрморт — букет п'яна-ных кветак, В. Грамыкі «Трактарыст у полі», І. Лебава «Воіны Савецкай Арміі на камандным пункце», В. Шаталова «Калгасніца ў полі», В. Пратасені «Штурм савецкімі воінамі імяніцкага-балджа», Л. Бараны «Калгасная вечарынка».

Высокую ацэнку атрымалі работы студэнта першага курса В. Палыкова «Бузня», «Партызаны на заданні» і іншыя.

Выстаўку штодзённа наведваюць шмат глядачоў. Сярод іх: піонеры, школьнікі і моладзь, якая рухнецца ў гэтым годзе паступаць у вучылішча. Тут-жа арганізавана кансультацыя. Выкладчыкі зважыць наведвальнікаў з працай студэнтаў вучылішча.

Прэм'ера «Асабіяк у завулку»

Рэспубліканскі тэатр імя Ленінскага комсомала Беларусі выпусціў прэм'еру бр. Тур «Асабіяк у завулку».

Рэжысёр-пастаноўшчык спектакля А. Міронскі, мастак В. Старцакоў. Спектаклем «Асабіяк у завулку» тэатр заканчвае свой летні сезон.

(Наш нар.)

ГАСТРОЛІ ЛЕЊІНГРАДСКАГА ЦЯРКА

Паспяхова прайшлі ў Баранавічах гастролі Ленінградскага дзяржаўнага. Выступленні артыстаў шэра прагледзелі 1.300 працоўных абласнога цэнтру.

(Наш нар.)

ПАДРХТОўКА КІРАўНІКОў ДРАМАТЫЧНЫХ ГУРТКОў

БАРАНАВІЧЫ. Пры абласным ДOME народнай творчасці арганізавана студыя падрыхтоўкі кіраўнікоў драматычных гурткоў.

У студыі займаюцца 15 чалавек удзельнікаў мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў і ўстановаў горада.

Студыяцы вивучаюць мастацтва актара і работу рэжысёра з акторм.

(Наш нар.)

У НОВАЙ ПОЛЬШЧЫ

І. ПРАЗ ПЯЦЬ ГОД

Пяць год мінула з таго часу, калі Савецкая Армія, якая разбіла гітлераўскія арды, запыліла над Польшчай сонца свабоды. Дзень 22 ліпеня 1944 г. дзень абвешчання Маніфеста польскага камітэта народнага вызвалення стаў днём усеагульнага свята новай дэмакратычнай Польшчы.

За гэты параўнальна невялікі час адбыліся велізарныя змены як у гаспадарцы, так і ў культурным жыцці краіны. Упершыню ў гісторыі Польшчы рабочыя і сяляне сталі гаспадарамі свайго лёсу. Беззямельныя і малазямельныя сяляне бліскалі на вечнае ўладанне атрымалі зямлю. Рабочыя, гарнякі, шахцеры атрымалі працу, і назаўсёды знікла жудаснае беспрацоўе, якое было пастаянным з'явіў у Польшчы буйных абшарнікаў, фабрыкантаў і капіталаўшчы. Жалчына атрымала належныя ёй правы. Перад рабоча-сялянскай моладдзю шырока адкрыліся дзверы школ і вышэйшых навучальных устаноў.

Працоўныя Польшчы ведаюць, што ўсе гэтыя дасягненні яны атрымалі дзякуючы сваёй адданай працы на адбудову свайой краіны, дзякуючы згуртаванасці ўсёх дэмакратычных пратэсцыйных сіл вакол сваёй «адзінай работнай партыі, дзякуючы велізарнай дапамозе вялікага Савецкага Саюза і краін новай дэмакратыі.

«Гісторыя нашага стагоддзя, — піша ў адным са сваіх артыкулаў газета «Вольнасць», — з'яўляецца не чым іншым, як гісторыя народа, які сваімі ўласнымі рукамі будзе свой лёс пры дапамозе сапраўдных і шчырых сабрўў. Хто можа дайсці, што гэтая гісторыя пшчына новай лічбў, невядомыя да гэтага часу нашых дасягненняў, гаспадарчых і культурных, мовай гералада, працы і энтузіязма ў рэалізацыі яшчэ больш смелых і больш захвальных планаў?».

І сапраўды, у вышкі выкашаныя трохгадовага плана адбудовы краіны, Польшча будзе мець сваю магутную прамысловасць, якая ўжо сёння намага перавыска да вяселны ўзровень. Так, плаводы плана ў 1949 годзе на аднаго жылара будзе пры-

кавы ў гэтым працэсе яшчэ і той факт, што А. Дабшыньскаму, які пеліагальна ў 1947 годзе вярнуўся ў Польшчу для арганізацыі сабятзку, забойстваў і пішаварчых, член Кракаўскай капіталу, рэдактар вядучага органа «Гітоўны паўшчыны». Як высветлілася на працэсе, з А. Дабшыньскім вялі перагаворы і арцыбіскуп і кардынал. Суд над А. Дабшыньскім і К' паказаў сапраўднае звыраене аблічча людзей, у роўных масках і сутанях, чорнае нутро рэакцыі, выкрыў усю польскаму народу віноўніцка яго вераснёвай трагедыі 1939 года.

У новай народнай дэмакратычнай Польшчы няма месца для гэтых аданаў мінулага. Яны асуджаны народам і гісторыяй. Беззваротна мінаваў іх «златы век». Сёнешняя Польшча — Польшча рабочых і сялян, якія будуюць сваё новае волянае і шчаслівае жыццё. Аб гэтым мы чулі на шматлікіх мітынгах, на сходах. Аб гэтым гавораць рабочыя, сяляне, інтэлігенцыя, людзі, якія ў даваеннай сенацыйнай Польшчы былі беспраўнымі, загнанымі, беспрацоўнымі.

— Я вельмі ўдзячна за сёнешняе пшчэлівае жыццё свайму ўраду, таму што ён з'яўляецца ўрадам рабочых і сялян, урадам, які вядзе нашу Польшчу да добрабытца, да сацыялізма, — гаворыць Мураўн Ткачыньскі, які сёння працуе інспектарам у Тарноўскіх Гарах.

— Сёння перада мною адкрыты ўсе дарогі ў будучыню, якія былі закрыты для нас, дзятэй рабочых і сялян. Мінулае часу панавання сенацыі. Цяпер улада належыць нам, народу, — гаворыць сын работчага з Свентаховіц Альфрэд Свірскі, які цяпер вучыцца ў ліцы.

— Піль гоў народнай улады пераканалі мяне ў вялікай сіле ідэй марксізма і ўсёлікі ўпэўненасці ў канчатковую перамогу сацыялізма, — гаворыць былы шахцёр, сёння кіраўнік тэатральнай цэнтрыі Здзіслаў Ялавецкі.

Новы шматліковы план яшчэ на больш вышэйшым ступені уздымае «жэкаміку Польшчы. Працоўныя новай дэмакратычнай краіны перад сабой паставілі велікую задачу — пабудоваць сацыялістычную Польшчу.

І гэтую задачу, бясумоўна, яны выканаюць!

II. ВАРШАВА

Мы, савецкія дэлегаты, лісьменнікі і журналісты, прыляцелі ў Варшаву ў той час, калі на новай трасе Вуэзт прайшлі першыя калоны даманстрантаў. Яны ішлі з прадмесця Прагі праз новы мост над Велсай, праз глыбокі тунэль, пракладзены пад вуліцамі. Гэта быў свабодналі пяхот. Ішлі шматлікія арганізацыйныя рабочыя і сялянскай моладзі, гарнякі, шахцеры ў сваіх вышніх уборах, горны з Татраў у гарнізій узорнай вопратцы, са сваімі цюпакамі ў канельных а арміяных пер'ямі; дзвучылі ў малуціных кракаўскіх уборах, абвешаныя вясёлкавымі стужкамі, шматлікімі штурма бургштана і аркіх пацерак. Былі тут людзі з роўных куткоў Польшчы, з Памор'я, Куяў і Мазоўша. Былі тут і прадстаўнікі братаў народаў краіны народнай дэмакратыі, маладзёжныя брыгады чэхў, балгараў, славакў, румын, якія дапамагаюць польскаму народу ў адбудове Варшавы. Над калонамі хісталася зарыва сілаў. Народ п'ес міма трыбун высока ўзнятыя партреты Леніна, Сталіна, Берута, Дзімітравы, Мао-Дзе-дуна, Готвальда, партреты Міцкевіча, Пушкіна, Славацкага, Шаталова...

Чуліся воклічы: «Няхай жыве вялікі Савецкі Саюз!», «Няхай жыве воляная дэмакратычная Польшча!», «Няхай жыве польска-савецкая дружба!».

І дзесяткі тысяч людзей баскопча паўтаралі: «Нех жые Сталін!».

Калі трох гадзін пільны гэты шматкаляровы бурны, поўны маладых сіл, радасці і свята, патак будаўнікоў польскай сталіцы на новай трасе Вуэзт, якая 7-кіламетравы рэчышчам праляга праз горад. Не, гэта не проста звышзвычайна траса! Мы ўсе адчувалі ў гэты час, што гэта нешта непамерна большае. Гэта новая дарога з Захаду на Усход, дарога новай Польшчы, дарога, пракладзеная масюльнымі рукамі польскіх рабочых і сялян да сонца, да светлай будучыні. І мы з'яўляемся сведкамі гістарычных падзей, калі братні польскі народ уступіў на новы шлях і кроўчца пад разгортнутымі сваімі баявымі сцягамі да сацыялізма.

Я памятаю староу, даваенную Варшаву — сталіцу пшскай Польшчы. Памятаю хутчэй дае Варшавы. Аду — арыстакратычную, тую, што пагнусаля ўдавоў Маршакіўскай, Бразавіскай, Уязоўскай

алей, Кракаўскага прадмесця, заліту мрам алектрычнага святла, агнямі вятры і зношавых рэжам, якую не раз мне даводзілася абыходзіць цёмнымі завулкамі, каб не трапіць на вочы ішкікам. Гэта была парадная Варшава, дзе ўсё было выставлена на паказ. Калі я глядзю на гэтыя кварталы пшскай Варшавы, мне прыгадваўся пададзены ў «Тарасе Бульбе» Н. В. Гоголем вобраз ваякі-пшхліца, які апраўну на сябе ўсё, што толькі ў яго было, пакінуўшы на вятэры адну падраную кашулю і стары боты... І была другая Варшава — горад цесных, брудных завулкаў, сырых змроцных камініц, падавала, горад рабочых кварталў, дзе нарадзілася баявая Варшава, дзе заўсёды кіпела рэвалюцыйнае надпале, адкуль кожны год у дні Першага мая і Вялікай Кастрычынскай рэвалюцыі, у час забастовак ішлі хваці дэманстрацтўў. У такіх дні кардоны сыпчыкаў і паліцыі стаяваліся напярэку Ерузалімскай і Маршалкоўскай, каб хаця не прарвалася гэта гнеўнае мора ў цэнтру да Бельведэра, дзе сядзела прадаяная сенацыйная кіліа, пры дапамозе ашуканства і паліцэйскага тэрому захавіўшы ўладу ў свае рукі.

Мала чаго застаюся ад Варшавы. 85% жывой плошчы сталіцы знішчылі намецкія фашысты. Толькі дзе-ні-дзе пудам уздылі асобныя будыні, нарэ. Фашысцкія варвары пяць год разбуралі вуліцу за вуліцай, квартал за кварталам, накуль мільёны горад не быў ператвораны ў руіны. Асабліва жудаснае ўражанне яшчэ і сёння пакідаюць руіны гэта. Тут, у час гераічнага змагання паўстанцаў, усё было перамамата ў шчэбень і ныл нямецкімі снарадамі і бомбамі. На бойлы вуліцы Заменскага сёння высіцца помнік (робота скульпатара Рапапорта) загінуўшым паўстанцам гэта.

Нямечкія захопнікі не толькі хацелі пахаваць пад руінамі сталіцу Польшчы, але і волю народа да барацьбы і вызвалення. Толькі даражымі былі іх намаганні. Польскі народ пяць год вёў насыпаную барацьбу супраць нямецкіх акупантаў, кожная перамога Савецкай Арміі давала сілы народу ў змаганні.

Галоўны рэдактар М. ГОРЦАУ.
Рэдакцыя: М. БЛІСЦІНАУ, В. ВІТКА — нам. галоўнага рэдактара, Я. МАЦАР, П. ПАДНАВЬІРАУ, П. ПАЧАННА, М. ПАСЛЯДОВІЧ, Я. РАМАНОВІЧ, К. САННІКАУ.

На кангрэсе адбудовы Варшавы нам, членам савецкай дэлегацыі, падаравалі альбом «Варшава — польская сталіца». У ім ёсць шмат хваляючых адмакаў з тых гістарычных незабўных дзён, калі Савецкая Армія разам з Польскай уступілі ў сталіцу Польшчы. Вось здымкі: залі «Кацпоў», дапамога Савецкай Арміі жылхам, уцалёны дом і надпіс савецкага сабра «Мін няма, 7/II—45 г. Ахрамешка». Далей — партреты будаўнікоў новай Варшавы: рабочых, членаў урада, прэзідэнта Берута, які ўстагараджвае ардынам рабочых і інжынераў, што аднавілі разбуран